

Врз основа на член 55 став 1 од Законот за организација и работа на органите на државната управа („Службен весник на Република Македонија” бр. 58/00, 44/02, 82/08, 167/10, 51/11и „Службен весник на Република Северна Македонија“ 96/19 и 110/19), како и врз основа на член 50 став 6 од Законот за основно образование („Службен весник на Република Северна Македонија“ бр. 161/2019 и 229/20) министерот за образование и наука донесе скратена наставна програма по наставниот предмет *Српски јазик* за V одделение на деветгодишното основното образованиеза учебната 2020/21 година.

1. УВОД

Скраћени наставни програма из наставног предмета *Српски језик* базира се на циљевима/очекиваним резултатима предвиђеним наставним програмом за наставни предмет који се редовно реализује сагласно утврђеном наставном плану.

Скраћеним програмом утврђују се одређене програмске области и наставне јединице које треба да се реализују за 159 наставних дана, при чему се води рачуна о предвиђеном недељном фонду часова утврђеном редовним програмом, 5 часова недељно, односно укупно 159 часа.

Наставник се при планирању и реализацији наставних јединица руководи циљевима/очекиваним резултатима, одређеним појмовима, методама и активностима утврђеним редовним наставним програмом.

Скраћени наставни програм из наставног предмета *Српски језик* за пети разред реализује се школске 2020/2021. године.

2. Преглед програмских области и наставних јединица

ПРОГРАМСКА ОБЛАСТ: ЈЕЗИК (62 ЧАСА)

НАСТАВНЕ ЈЕДИНИЦЕ:

1. Језик као средство општења
2. Језик као систем знакова
3. Сигнали и симболи као средства општења
4. Класификација знакова према спецификама
5. Вежбе – уочавање разлика између језичког знака, слике као знака и сигнала.
6. Утврђивање

ГРАМАТИКА

7. Самогласници
8. Сугласници - звучни и беззвучни
9. Вежбе – изговарање сугласника у паровима по звучности
10. Вежбе – дискриминација гласова (б - п; д - т; г - к; њ - ћ; з – с; ж - ш; ц - ч);
11. Именице
12. Појам збирних именица
13. Разликовање збирних именица од других врста именица
14. Вежбе за правилну употребу збирних именица
15. Присвојни придеви
16. Род и број придева
17. Појам заменице
18. Личне,
 19. Присвојне и показне заменице
19. Род и број заменица
20. Вежбе за усвајање заменица
21. Глаголи
22. Глагол *бити* и *хтети* у садашњем времену
23. Категорија лице и број глагола
24. Садашње време

25. Прошло време
26. Будуће време
27. Вежбе – одређивање глаголског времена
28. Мењање глаголског облика по времену, лицу и броју
29. Вежбе – правилна употреба глаголског времена у говору (у писаном и усменом облику)
30. Вежбе – разликовање облика глагола
31. Врсте реченице по саставу
32. Проста реченица
33. Проста реченица са подметом и прироком
34. Проста реченица са подметом, прироком и неопходним реченичним члановима - прилошке одредбе
35. Вежбе – састављање реченица са подметом, прироком и неопходним реченичним члановима (прилошке одредбе, без дефинисања неопходних реченичних чланова)
36. Разликовање просте реченице од других реченица -сложена у тексту
37. Сложена реченица - препознавање
38. Сложена реченица– састављање
39. Вежбе - препознавање сложених реченица
40. Вежбе – састављање сложених реченица
41. Утврђивање знања

42. Хомоними – речи са истим обликом, а различитим значењем
43. Деминутиви – речи које означавају нешто умањено
44. Аугментативи – речи које означавају нешто увећано
45. Вежбе – правилна примена хомонима, деминутива и аугментатива у говору (без усвајања назива)
46. Директан – непосредни говор
47. Активности за усвајање појма о директном говору
48. Индиректан – посредни говор
49. Активности за усвајање појма о индиректном говору
50. Трансформација индиректног у директни говор и обратно
51. Препричавање уз помоћ индиректног говора
52. Понављање - Граматика
53. Утврђивање знања - Граматика

ПРАВОПИС

54. Употреба интерпункцијских знакова две тачке и наводници у директном говору
55. Употреба великог слова

56. Писање народа и припадника народа
57. Вежбе - употреба великог слова за писање народа и припадника народа
58. Писање празника чије име је написано бројем
59. Скраћенице
60. Правилна употреба скраћеница
61. Вежбе преко датог текста о употреби скраћеница
62. Утврђивање знања о употреби великог слова и употреба скраћеница

ПРОГРАМСКА ОБЛАСТ – ЧИТАЊЕ, КЊИЖЕВНОСТ И ЛЕКТИРА (57 ЧАСОВА)

ЧИТАЊЕ

1. Читање уметничких текстова
2. Технике изражајног читања текстова са уметничким садржајем
3. Читање текста у одређеном смеру и темпо читања
4. Квалитетно читање чујених записа
5. Вежбе – усавршавање технике изражајног читања
6. Читање текста по улогама
7. Драмско читање
8. Вежбе – драмско читање улога
9. Извођење драмске игре
10. Вежбе – организовање драмске игре у учионици

ЛИТЕРАТУРА (а) ПРОЗА

11. Прича – појам
12. Прича - анализа
13. Вежбе – усвајање појма о причи
14. Бајка
15. Басна – појам
16. Басна - анализа
17. Вежбе – усвајање појма о басни

18. Роман за децу/Дечји роман - појам
19. Дечји роман - анализа
20. Вежбе – усвајање појма дечји роман
21. Говор писца
22. Говор ликова
23. Вежбе – разликовање говора писца од говора ликова
24. Читање текста у одређеном смеру
25. Читање текста без теоретског именованја теме
26. Вежбе – усвајање појма тема
27. Вежбе – усвајање појма идеја
28. Дужина текста на задати наслов
29. Понављање - Проза
30. Утврђивање знања - Проза

(6) ПОЕЗИЈА

31. Епска и лирска песма - појам
32. Епска и лирска песма – рецитованје
33. Епска песма - појам
34. Епска песма - анализа
35. Вежбе - анализа епске песме са откривањем песничке слике, риме
36. Лирска песма - појам
37. Лирска песма – анализа
38. Вежбе – анализа лирске песме са откривањем песничке слике, риме
39. Родољубива песма - појам
40. Родољубива песма – анализа
41. Вежбе- анализа родољубиве песме
42. Вежбе – анализа родољубиве песме по плану текста
43. Хумористична песма - појам
44. Хумористична песма – анализа
45. Вежбе – анализа хумористичне песме по плану текста
46. Песничка слика описивање, рима - без дефинисања
47. Вежбе - анализа лирске песме са откривањем песничке слике, риме
- Напомена: користи одговарајуће савремене технике читања и писања
48. Понављање - Поезија

49. Утврђивање знања - Поезија

ЛЕКТИРА

- 50. Самостално читање наслова македонске и светске књижевности
- 51. Читање текстова ван предвиђених наставних садржаја
- 52. Вежбе – мотивација за читање текстова ван предвиђених наставних садржаја
- 53. Лектира – укупно два дела по сопственом избору из предвиђеног лектирног издања, у 4 наставна часа
- 54. Говор о ликовима и догађајима у тексту
- 55. Локализација догађаја у времену и простору
- 56. Вежбе - локализација догађаја у времену и простору
- 57. Упознавање са основним биографским подацима аутора лектирних дела

Наставник користи текстове из одобреног уџбеника и/или прави избор текстова, прича, драмских текстова, песама које распоређује у 57 часова при чему самостално одређује који наставни садржај ће бити искоришћен у конкретној наставној јединици. Наиме, у прозним текстовима за ову школску годину ученици треба да увежбају читање са разумевањем односно читање разних текстова у којима ће тражити основне информације о ликовима, месту и времену дејства. Ученик препознаје и одређује хронолошки текст догађаја у свим врстама текстова (прозним и драмским)

При обради прозних текстова потребно је ученици да одређују догађај и лик као и време и место догађаја. Исто тако, ученик одређује ликове, анализира их и описује.

У поезији одређује риму, стих, строфу. Одређује мотив песме и врсте песама према томе.

На часовима књижевности треба да се обрађују лектирна дела предвиђена за овај разред (обавезна и по избору из актуелног лектирног списка)

ПРОГРАМСКА ОБЛАСТ – ИЗРАЖАВАЊЕ И СТВАРАЊЕ (25 ЧАСА)

НАСТАВНЕ ЈЕДИНИЦЕ:

УСМЕНО ИЗРАЖАВАЊЕ

1. Препричавање догађаја чујеног од другог лица
2. Вежбе – самостално препричавање догађаја чујеног од другог лица
3. Препричавање текста са уметничким и научно-популарним садржајем

4. Вежбе – препричавање обрађених текстова са уметничким и научно-популарним садржајем
5. Препричавање опширно анализираниог текста
6. Вежбе – самостално опширно препричавање обрађеног текста
7. Разлика између причања и препричавања
8. Причање о догађају и сопственом доживљају
9. Вежбе – самостално причање о догађају и сопственом доживљају
10. Причање по задатим тематским речима
11. Самостално описивање: предмет; слика; лик
12. Вежбе – самостално описивање: предмет, лик и слика
13. Преписивање изабраног дела анализираниог текста
14. Самостално препричавање текста
15. Вежбе – самостално причање о догађају и сопственом доживљају
16. Самостално препричавање текста са уметничким и научно-популарним садржајем
17. Састављање текста по аналогiji
18. Вежбе – састављање текста по аналогiji
19. Самостално писање: предмет; слика; лик
20. Вежбе – самостално описивање: предмет, лик и слика
21. Извештавање о догађају
22. Вежбе - писмено извештавање
23. Писање писма непознатом другу

ПИСМЕНИ САСТАВ/ТЕКСТ

24. Писмени састав – текст
25. Креативне технике писања

ПРОГРАМСКА ОБЛАСТ – МЕДИЈУМСКА КУЛТУРА (15 ЧАСОВА)

НАСТАВНЕ ЈЕДИНИЦЕ:

1. Филм – редослед догађаја
2. Позоришна представа - редослед догађаја

3. Вежбе – утврђивање знања о догађајима у филму и позоришној представи
4. Филм - лик; декор; сценографија; костимографија; музичка илустрација
5. Позоришна представа- лик; декор; сценографија; костимографија; музичка илустрација
6. Вежбе – за утврђивање знања о декору у филму и позоришној представи
7. Музика у филму
8. Музика у позоришним представама
9. Вежбе – музика у филму
10. Вежбе – музика у позоришној представи
11. Гледање позоришне представе или филма по избору
12. Библиотека
13. Узимање књига, новина и часописа
14. Вежбе – узимање књига, часописа из библиотеке
15. Понављање и утврђивање знања

3. Дидактичке препоруке

Полазна основа за реализацију скраћеног наставног програма из наставног предмета *Српски језик* је редовни наставни програм (програмске области, конкретни циљеви, појмови, предложене активности, методе).

Деца још од најранијег узраста појављују љубопитност и интерес за свет око себе, тако да ће њихва сазнања наставник користи и надограђивати на часовима из овог наставног предмета. Учествујући у дидактичким играма, у многим разговорима, вежбама и коришћењем разноврсних средстава и материјала, ученици обогаћују свој речник, препознају и правилно изговарају гласове, што даје добру основу за описмењавање које ће следити у другом разреду.

Активности ће се најчешће реализовати у школи, у сталној вербалној комуникацији са наставником, а исто тако, коришћењем разних визуелних средстава (фотографија, апликација, макета, сликовница, часописа, радио и ТВ емисија, са разним дигиталним садржајима и сл.).

Систематизирањем, допуњавањем и реструктурирањем искуственог знања ученика и њихово довођење у везу са научним сазанањима, дечја знања се надограђују, проверавају и примењују. Организоване активности омогућавају ученику да се упозна са многим књижевним делима, да усвоји основне појмове о медијумској култури, да препознаје велика штампана слова српске азбуке.

Наставни час је у трајању од 30 минута. При планирању наставног часа потребно је да наставник скрати уводни део часа на највише 5 минута и преко одговарајућих техника да уведе и мотивише ученике за реализацију циљева у активностима за учење и поучавање. Методе и активности за поучавање ученика треба да се прилагоде трајању часа, а да се при томе одржи квалитетот поучавања и учења. Активности за учење и поучавање треба да трају до 20 минута. Најефикасније методе учења у настави из *Српског језика* су оне методе које ученике стављају у адекватну активну позицију у процесу стицања знаења и вештина. То значи да сваки ученик/ученица треба да се опусти и активно да учествује у говорним вежбама, играма, вежбама за артикулацију и дискриминацију гласова, у драматизацији, активностима за говорно ставаралаштво, активно да слуша при читању текстова, праћењу филмова и сл. Полазећи од циљева учења, увек када је то могуће у процесу учења, треба ученицима омогућити избор разних активности и садржаја сагласно њиховим субјективним интересима. Потребно је да наставник креира ситуације учења у којима ће доћи до изражаја разне активности које омогућавају различите начине учења, коришћење разних средстава, материјала и извора учења. Наставник може да користи разне дигиталне садржаје, које ће објашњавати ученицима с циљем разумеју оно што уче. Он може сам да припрема/прилагођава садржаје одговарајуће за наставни предмет из *Српског језик* или да користи готове е-садржаје који су на располагању на Едуино итд. У завршном делу часа сумира се оно што је рађено, објашњава се оно што је нејасно или оно што ученици нису разумели, ученици симболима показују како су се осећали на часу, шта им је било најзанимљивије и сл.

Ефикаснија реализација наставних јединица у овом наставном програму, посебно формирање појмова од стране ученика, много зависи од примене интегрисаног прилаза, а исто тако, препоручује се флексибилност у организацији наставе. То се омогућава максималним поштовањем холистичког прилаза при реализацији дневне теме, односно наставних часова за један наставни дан. То значи да при планирању дневне теме/часова из *Српског језика* максимално се користе могућности за интегрисано повезивање са часовима из других наставних предмета.

Реализација програмских циљева и постизање очекиваних резултата у оквиру једног наставног часа у трајању од 30 минута је олакшано смањеним бројем ученика са физичким присуством у учионици (15-20 ученика), чиме се значајно добија у времену при дијагностиковању предзнања ученика, као и при провери постигнућа ученика за време часа, а тиме остаје више времена наставнику да се посвети реализацији разноврсних садржаја у активности за учење и поучавање.

При реализацији наставних часова из наставног предмета *Српски језик* са физичким присуством ученика у учионици обавезно се поштују протоколи о физичкој дистанци и личној заштити.

Уколико се наставни програм реализује учењем на даљину, при постојању потребних техничких услова наставник омогућава ученицима који су код куће, да се истовремено укључе и да прате часове који се одвијају у учионици. Ако не могу да се укључе, онда наставник прави распоред у колико сати ће почети настава на даљину, при чему наставни час, исто тако, траје 30 минута.

Е-садржаји се користе с циљем да се подстакне интерес ученика за наставни предмет, да се лакше запамти и разуме одређени садржај, као и да се примени стечено знање. Е-садржаји које наставник израђује или бира треба да буду мултимедијални, односно да имају текст, анимацију, звук, презентацију, али и да буду доступни за учење на даљину. Готови е-садржаји треба да одговарају узрасту ученика и циљевима/очекиваним резултатима наставног програма. Наставник презентује припремљене Е -садржаје, а затим објашњава, разговара са ученицима, поставља питања и даје смернице за самостални рад.

Домаћи задаци/самостални задаци за ученике које креира наставник треба да буду усаглашени са узрастом ученика.

4.Норматив за наставни кадар

Скраћени наставни програм реализује наставник сагласно нормативу за наставни кадар који је дат у редовном наставном програму.

Скратената наставна програма по наставниот предмет *Српски јазик* за петто одделение на деветгодишното основното образование ја утврди

Арх. Бр. 12-10259/5

01.10.2020

Министер за образование и наука

Мила Царовска